

tudi že leta zanemarjena. G. predsednik to globoko razume, po vsej verjetnosti prikimava na drugi strani telefona, stvari so mu jasne že od vsega začetka. Problematici so "preprosti ljudje", saj je njim to najtežje razložiti in g. predsednika še zvečer, ko "gre po mleko" vsi sprašujejo le o tem. Da bo volk sit in koza cela, se nazadnje sporazumeta, da kustos v zameno pripelje novo oglasno desko.

To stori, vendar vse do danes nove oglasne deske ni videti nikjer. Le zakaj so bili ogorčeni krajanji tako ogorčeni?

UČILI SMO SE RAZISKOVATI

ABSTRACT

The purpose of the paper is to present the work of ethnologists at the International research camp in Obrov that lasted from 10th to 22nd of August 1992. The central part of the report presents different levels of a basis of the qualitative research. The survey also presents levels of a documentation which we dealt with to authenticate the Saint's day which is held every year on the 16th of August in Obrov. The author ends her report by presenting her own experiences of the interaction between an informer and a researcher and she also enumerates some methodical problems that appeared during the work at the camp.

Letos je od 10. do 22. avgusta v Obrovu potekal mednarodni raziskovalni tabor. Udeležili smo se ga etnologi in geografi. Etnologi smo dokumentirali in raziskali praznik Sv. Marije, ki ga v Obrovu imenujejo opasilo. Spraševali smo se, ali je opasilo še danes pomemben praznik in če je, zakaj ga vaščani ohranjajo ter na kakšen način. Posebej smo se posvetili metodološkemu problemu raziskovanja, predvsem narativnemu intervjuju.

Pod mentorstvom mag. Jurija Fikfaka smo spoznavali:

1. osnove kvalitativnega raziskovanja:

a) izbira intervjuvanca

Izbira informanta je odvisna od zahtev, ki si jih postavimo. Te pa so odvisne od našega zanimanja. Če nas zanimajo kulturni vzorci, ki določajo vedenje ljudi v vasi, potem bomo, na primer, izbrali generacijski kriterij.

b) narativni intervju

Za narativni intervju je značilno, da informantu postavimo uvodno ali prvo vprašanje, katerega vsebina je odvisna od kriterijev, zaradi katerih smo se odločili

za določenega informanta. Uvodno vprašanje določi informantu okvir govora, vendar intervjuvanca pustimo, da se razgovori izven danih meja. Poslušamo njegov tok govora, če zastane ali obmolkne, ga spodbudimo k nadaljevanju tako, da ponovimo njegov zadnji stavek, besedo ali pa dodamo 'hm' oz. 'ja'. Med intervjujem opazujemo informantovo neverbalno komunikacijo in si to zapišemo. Edino standardno vprašanje, ki je za etnologa, ki ga narativni intervju zanima, potrebno, sta ime, priimek, datum rojstva, poklic. Intervju ves čas snemamo, kar je posebno pomembno za transkripcijo govora.

c) rekonstrukcija uvodne situacije oz. pogovora

Rekonstrukcija uvodne situacije je opis tega, kako je prišlo do prvega vprašanja; je opis dogajanja pred začetkom snemanja. Intervju pa se rekonstruira v primeru, ko pogovora ni bilo mogoče posneti. Rekonstrukcijo je najbolje opraviti takoj, po koncu intervjuja, v prisotnosti kolegov. Dalj ko odlašamo z rekonstrukcijo, večja bo moč naše interpretacije, ki na tej stopnji raziskovanja še ni primerna.

d) transkribiranje intervjuja z opisom uvodne situacije

Preden začnemo intervju transkribirati, opišemo dogajanje pred prvim vprašanjem. Nato se lotimo transkripcije.

Primer transkripcije:

R: In pol (2 sek) je blo to vse vredu, mi je reku to, smo se zmenli, ni kakšnga bolšga za dobit. Ti (1 sek) en teden prej ne morš se menit z muziko. (1 sek) Tkole (NEKAJ POMEMBNEGA SLEDI, 1 sek), js sm biu bolan, sm še zdej, sm še zdej. (4 sek) Nobeden se ni nč zmenu (1 sek), ne. A brez plesa u Obrovu, to bi blo neki čudneha (1 sek). Eden mi je obljubu, da bomo tekli do Splita (S. SE ZASMEJI, 1 sek), če ga ne bo (S. SE SMEJI, 3 sek), drugi, da nas bo ubil (1 sek), zdej more bit (ODLOČNO).

V: Kdo to?

R: Ples, ples.#

V: #Vem.# Kdo je to reku?

S: #To# je tradicija.

Pravila za transkribiranje:

Pomembno je, da ostanemo zvesti govoru, ki ga slišimo, saj je dialekt pomemben za identiteto naselja, ki nas zanima. Dialekta nismo transkribirali povsem fonetično. Sekunde, ki so napisane v oklepajih, označujejo čas premora (molka) med govorom. Besede, ki so v oklepajih napisane z velikimi tiskanimi črkami, so pojasnila, ki se nanašajo na govor informanta. '#' je znak za simultano govor: hkrati sta govorili dve ali več oseb.

e) analiza transkripcije

Analiza transkripcije vsebuje ločevanje med splošnim (informant uporablja 3. osebo ednine, množine in posplošuje) in (p)osebno (informant uporablja 1. osebo ednine ali množine in navaja konkretne primere), iskanje pomembnih kategorij in

iskanje čustveno obarvanih (stilno zaznamovanih) besed. Koristno je, da poleg svoje transkripcije analiziramo še transkripcijo drugega raziskovalca. To je pomembno zaradi tega, ker v intervjuju, ki ga je vodil kolega, nisi bil udeležen in si bolj pozoren na njegova vprašanja. Vemo, da vsako vprašanje posreduje odgovor, zato je pomembno vedeti, ali je bilo vprašanje etnologa splošno in je pustilo odprt prostor odgovoru ali pa je bilo močno sugestivno in je natančno določilo meje odgovora.

f) vsebinska analiza z osnovnimi oblikami interpretacije
Vsebinska analiza (po Mayeringu, 1988) obsega povzetek, razlago in strukturiranje. V našem primeru smo se odločili za formalno strukturiranje. Pri tej obliki analize smo upoštevali sintaktično in semantično raven.

Primer:

Va: A prej pa nikoli nisi organiziral?

(Vi. ODKIMA, 3 sek)

Vi: Nism nikol organiziral, pomagal sm. (7 sek)

Analiza:

Vprašanje, ki sem ga postavila, je zelo ostro začrtalo okvir odgovora: 'Prej nikoli nisi organiziral?' Vi. je odkimal z glavo; neverbalno je določil: 'Ne.' Nato je izjavil: 'Nikoli nisem organiziral, pomagal sem.' Kaj nam ta segment transkripcije pove? Najprej nam osvetli problem ambivalence informanta. Vi. je imel pri organizaciji neko aktivno vlogo (je pomagal), ne pa tiste vloge, ki jo je želel imeti (biti organizator). Dejstvo (je pomagal) in želja (biti organizator) sta omejena na neko časovno obdobje, ki je označeno z besedo 'prej'. Dalje se lahko vprašamo, zakaj Vi. ni nikoli organiziral? Možno je, da ni hotel ali pa ni mogel. V primeru, da ni hotel, lahko sklepamo,

- da noče povabiti na opasilo glasbene skupine, ki mu ni všeč (a ugaja splošnemu okusu vasi),
- da hoče biti outsider,
- da se ne želi 'žrtvovati' za druge. V drugem primeru, ko sklepamo, da Vi. enostavno ni mogel organizirati, predpostavimo, da je Vi. resnično outsider. Zakaj?
- Vas ga ne sprejema kot kompetentnega za organizacijo, kakršnokoli delo.
- Njegov glasbeni okus se razlikuje od večinskega v vasi.
- Vi.-jevo vedenje (življenjski svet) je drugačno od tistega, ki ga določa splošni kulturni vzorec v vasi.

Opazili smo, da je odgovor na vprašanje, zakaj Vi. ni nikoli organiziral, na določeni ravni definiral položaj Vi. znotraj skupnosti. Na tem mestu se zastavlja vprašanje: Kakšen položaj mora mlad fant zavzemati v skupnosti, da je kompetenten za organizacijo praznika? Oziroma: Katere so tiste norme in vrednote skupnosti, ki jim je potrebno ustrezati in jih s tem posredno negovati?

Zgoraj omenjeni dialog lahko predstavimo tudi shematično:

Va:

NE in NE?

Vi:

neverbalen

NE.

Razloga:

NE in NE,

vendar

DA ali BI.

Pri interpretiranju besedila moramo biti pozorni na pogoje in okoliščine v katerih je nastala neka izjava, na strategijo izjavljanja, interakcijo med informatorjem in raziskovalcem ter na posledice izjave.

g) analiza besedil s pomočjo računalniškega programa Atlas/ti

Program je narejen tako, da lahko simultano obravnava več raziskovalnih projektov. Tako so, na primer, transkripcije in segmenti transkripcij (kode, relacije med kategorijami itd.) deli ene hermenevitične enote (HE). Urejevalnik HE je glavno okno Atlasa/ti, ki ga obdajajo podokna: lista transkripcij, lista citatov, lista kod in lista memov.

Delo s programom Atlas/ti obsega tekstovni in konceptualni nivo. Tekstovni nivo se ukvarja z izbiro delov teksta (to so lahko odstavki, stavki, posamezne besede), kodiranjem teh in pisanjem memov. Obstaja pet vrst kodiranja, vendar smo se na taboru spoznali le z odprtim (in vivo) in aksialnim kodiranjem. Poleg kodiranja smo poizkušali določiti nekatere iskalne kategorije. To pomeni, da lahko, na primer, DRUŽINO definiram kot

DRUŽINA: = *mož'*žena'*otro'*poro'

in jo označimo kot "\$DRUŽINA". Znak za dolar pomeni, da bomo v osnovnem besedilu (transkripciji) iskali vsebino (pojem) družine in ne družino kot tako.

Smisel konceptualne ravni dela z Atlas/ti je v izgradnji pojmovnih mrež, ki jih naredimo s povezovanjem kod oz. družin kod. Družine kod ustvarimo z združevanjem tako substančnih (in vivo kodiranje) kot teoretičnih (aksialno kodiranje) kod. Atlas/ti sam ponuja šest možnih relacij, ki povezujejo kode med seboj tako, da ustvarimo pojmovno mrežo. Možne relacije so: A je povezan z B, A je del od B, A je vzrok od B, A nasprotuje B, A opisuje B, A je B. Relacije lahko naredimo tudi sami.

Pojmovno mrežo lahko kadarkoli spremenimo v drevesno strukturo, katere prednost je v tem, da je prikaz jasnejši.

2. Praznik (14., 15. in 16. avgust) smo dokumentirali na treh ravneh:

- video in fotografska dokumentacija,
- risanje skic in skupinska rekonstrukcija dogajanja,
- analiza narativnih intervjujev.

Najprej smo spoznali osnove videotehnike (kadriranje), nato smo se pogovarjali o hipotetičnem scenariju. Zanimala nas je kronologija dogodkov: priprave na opasilo, praznovanje samo in zaključek praznovanja.

Etnološki film, ki ga je posnel mag. Jurij Fikfak, obsega: pripravo "korte" (prostor, kjer se pleše in prodaja pijačo), obešanje plakatov, pospravljanje in okraševanje cerkve, sobotno mašo, procesijo (važčani gredo od cerkve do "korte" v spremstvu dveh muzikantov), prvi ples, nogometno tekmo, večerno zabavo s plesom, nedeljsko mašo in pospravljanje "korte".

Pogovor z mlajšo generacijo v Šenčurju (foto: M. Fister, 1970)

Skice so bile narisane 15. avgusta zvečer, na zabavah s plesom, v Gradišču in Obrovu. Obe vasi smo izbrali zaradi primerjave. Zanimalo nas je združevanje ljudi v skupine po spolu in po starosti (generacijsko). Opazovali smo tudi, kje skupina stoji in se spraševali, kakšen je status posamezne skupine.

Rekonstrukcija dogodkov vsebuje kronološki opis dogodka in metodično vpraševanje. Sprašujemo se po tem, kdo je bil odgovoren, da se je nekaj zgodilo,

kako je prišlo do odgovornosti, kdo je pomemben v vasi, kako se ta pomembnost manifestira, zakaj je (ni) nekaj pomembno itd.

S strani geografov smo bili opozorjeni na manko (od 20 do 40 let) v starostni strukturi drevesa v vasi. Zanimalo nas je, ali se to pozna pri organizaciji opasila in kateri so ti manjkajoči člani organizacije, zato smo rekonstruirali petkovo pospravljanje in okraševanje cerkve. Pri analizi dohodka smo se spraševali, kje in kako se ta generacijski manko manifestira.

3. V računalnik smo vpisovali podatke iz statusa animarum prebivalcev Obrova.

Sama sem se osredotočila na raziskovanje organizacije plesov na praznične dneve (opasilo), za katere poskrbijo mladi fantje. Najprej sem intervjuvala V. Ž., starega 23 let in R. D., starega 19 let. Prvi je bil organizator opasila (praznik Sv. Marije, 15 avgust) lansko leto, drugi letos. Moje uvodno vprašanje je bilo priprava plesa, pri čemer me je posebej zanimala pozicija obeh fantov v skupnosti mladih v Obrovu. Analiza pogovora z V. Ž. je pokazala problem outsiderstva. Vprašanja, ki so se mi zastavljala, so bila: Kako postane nekdo outsider v vasi? Kakšen je način življenja outsiderja? Kaj je tisto, kar dela outsiderja drugačnega (slabšega) od drugih v skupnosti?, Katere in kakšne so (niso) kompetence outsiderja v vasi? Analiza pogovora z R. D. pa je odkrila problem organizacije praznika in problem avtoritete. Vprašanja, ki so se odpirala ob analizi R.-jevega besedila, so bila: Kakšna je podoba tradicije v vasi?, Kakšen je odnos do tradicije pri mladih?, Ali je opasilo praznik tudi brez plesa? Ali je ples za opasilo nujen, potreben za Obrovce?, Kdo je odgovoren, da ples je ali da ga ni?

Zanimiv je bil tudi pogovor z D. Ž., staro 29 let, ki je v Obrovu zaposlena kot poštarica. Uvodno vprašanje, ki sem ji ga postavila, so bili prazniki v Obrovu, vendar je informatorka po nekaj stavkih, ki so se navezovali na moje vprašanje, začela pripovedovati svojo življenjsko zgodbo. Razgovorila se je predvsem o obiskovanju OŠ v Hrpeljah (od 5. do 8. razreda), kamor se je vsak dan vozila z avtobusom. Tam je imela status 'vozača', kar je pomenilo nekaj drugačnega, nekaj slabšega tako za učitelje kot za sošolce. Ta konfliktna situacija v njenem otroštvu je še danes zanjo tako aktualna, da se je odločila, da bo svoje otroke šolala v OŠ v Podgradu.

Spoznala sem skoraj izumrlo vas Poljane, kjer še danes stoji 60 hiš. V vasi stalno živi (pozimi) le deset ljudi, starih med 70 in 90 let. Pogovori z ključnimi informanti, ki smo jih s kolegicama opravile, so osvetlili problem vasi. Kmalu po 2. svetovni vojni so se prebivalci vasi, razočarani nad novim sistemom, ki ni prinesel ekonomskih izboljšav, temveč je revščino še poglobil, začeli množično izseljevati v Italijo, Avstralijo, Ameriko, v petdesetih letih tudi v Koper in na Hrvaško, na Reko. Večina hiš v vasi je že delno porušenih in opustelih, nekatere pa služijo za vikende, v katere občasno prihajajo razseljeni Poljančani.

Dan pred razstavo (petek, 21. avgusta) sem prisostvovala fokusiranemu intervjuju, ki ga je vodil mag. Jurij Fikfak. Skupino mladih fantov (najstnikov) je vprašal, kako

je bilo in kaj se je dogajalo prvi dan vojne (v Sloveniji) v Obrovu. Vsak izmed fantov naj bi povedal svojo zgodbo. Pri rekonstrukciji intervjuja se je pokazal problem razmerja med kompetenco, da nekdo nekaj pove, in dolžnostjo nekoga (enega izmed fantov sem že dan prej prosila, če bi ga lahko intervjuvala) da nekaj pove, problem avtoritete raziskovalca (fantje si niso skakali v besedo, tako so bili namreč naprošeni), problem diskvalifikacije dveh ljudi, ki sta bila pomembna tiste dni (prvi je dal svojo cisterno za zaporo in drugi je bil teritorialec), a imata v vasi poseben status.

Pogovor s starejšo generacijo v Trbovljah (foto: M. Fister, 1973)

Med delom na terenu in kasneje v pogovorih s kolegi so se mi odpirala naslednja vprašanja:

- Kako se približati skupnosti in hkrati ohraniti status raziskovalca?
- Kako biti in ostati etičen?
- Kateri so kriteriji za izbiro intervjuvanca?
- Kako informanta prepričati, da bi sodeloval v intervjuju, ali je prepričevanje sploh primerno?
- Kako posneti govor na kaseto: opazno, neopazno?
- Kdaj je primeren čas za izhodiščno vprašanje?
- Katero naj bo izhodiščno vprašanje?
- Kakšno moč ima izhodiščno vprašanje, kako določa vsebino intervjuja?
- Kako ostati poslušalec in hkrati nadzirati govor?
- Po čem in kako se vpraševati?
- Kaj je pomembno in koliko je kaj pomembno?
- Kako odkrivati prelome v govoru med samim intervjujem?

- Kako transkribirati narativni intervju?
- Kako posneti etnološki film, ki bi bil zanimiv tudi za neetnologa?
- Kako gledati, videti in razumeti fotografijo?
- Kako brati status animarum, da najdemo podatke, ki nas zanimajo?

Delo našega tabora smo predstavili vaščanom na razstavi, ki smo jo poimenovali Življenje na vasi. Ob postavitvi razstave smo morali fotografije, ki so nastale v času tabora, izbrati, zato smo jih analizirali in srečali smo se s problemom večplastnosti fotografije, ko smo odkrivali podobo vasi (npr. problem depopulacije).

Etnologi smo poleg fotografij pokazali še video in diapozitive. Razstavo so obiskali predvsem starejši ljudje in mladina, tisti dve generaciji vaščanov, s katerima smo med taborom največ sodelovali. Med predstavitvijo videa in diapozitivov smo opazovali vedenje obiskovalcev.

Tabor je uspel. Zbrali smo veliko gradiva. Z delom na terenu in v pogovorih s kolegi sem si nabrala nove izkušnje in znanja, ki me spodbujajo k nadaljnjemu raziskovanju.

Zahvaljujem se mag. Juriju Fikfaku za zanimiva predavanja in širjenje raziskovalnega duha.

Vanja Huzjan

"EYES ACROSS THE WATER"

Poročilo s Konference o vizualni antropologiji in sociologiji (Amsterdam od 24. do 26. junija 1992)

Medtem ko sta v svetu zgoraj navedeni disciplini najbolj zvesti uporabniki filma in tudi drugih vizualnih sredstev v znanstvenem raziskovanju, se v Sloveniji sistematično posveča znanstvenemu filmu Avdiovizualni laboratorij Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU s strokovnim vodjem etnologom Naškom Križnarjem, ki je tudi mentor VIDEODELAVNICE na Oddelku za etnologijo FF. V okviru tega seminarja sta v preteklem letu nastala dva videofilma: Šranga ženinu v Bruhanji vasi avtorice Polone Šega in Šranganje na Viru pri Domžalah avtorice Bernarde Potočnik. Videofilma sva predstavili na študentskem festivalu, sestavnem delu konference, ki sva se jo skupaj z mentorjem udeležili. V dopoldanskem času smo na skupnih sejah razpravljali o vsebinskih in metodoloških problemih vizualnega raziskovanja. Teme so bile naslednje: